

ELIAMEP Briefing Notes

52 /2017

Απρίλιος 2017

Ο πυρηνικός παράγοντας στις διεθνείς σχέσεις της Τουρκίας

Παντελής Οικονόμου

Δρ Πυρηνικής Φυσικής του Πανεπιστημίου Βιέννης,
Ανώτερο στέλεχος του Διεθνούς Οργανισμού Ατομικής Ενέργειας - ΙΑΕΑ (1979-2011),
Επιθεωρητής μη-διασποράς πυρηνικών όπλων και
Εμπειρογνώμονας αντιμετώπισης πυρηνικής τρομοκρατίας

Ένας παράγοντας που επηρεάζει τις διεθνείς σχέσεις της Τουρκίας, χωρίς να δέχεται τα φώτα της επικαιρότητας, είναι ο “πυρηνικός”.

Το μεγαλεπίβολο πυρηνικό πρόγραμμα της Τουρκίας αποτελεί θέμα ανησυχίας για τις ΗΠΑ⁽¹⁾ και όχι μόνον⁽²⁾, σε συνδυασμό με δύο επίμαχα θέματα. Το πρώτο εξ αυτών ανάγεται σε αναπάντητα ακόμη ερωτήματα για την συνεργασία της Τουρκίας με το Πακιστάν⁽³⁾ κατά την δεκαετία του 1980. Το δεύτερο, έχει σχέση με την τύχη των αμερικανικών τακτικών πυρηνικών όπλων στη ΝΑΤΟϊκή βάση του *Incirlik* στην νοτιο-ανατολική Τουρκία.

Το παρόν πυρηνικό πρόγραμμα της Τουρκίας, το οποίο επίσημα άρχισε τον Νοέμβριο του 2007, αποτελεί την πέμπτη σχετική προσπάθεια της Τουρκίας στα τελευταία πενήντα-πέντε χρόνια και υπάγεται στο διεθνή έλεγχο των πυρηνικών επιθεωρήσεων της ΙΑΕΑ (*International Atomic Energy Agency*). Σύμφωνα με τις επίσημες τουρκικές εξαγγελίες αποσκοπεί στην στρατηγική κάλυψη των ραγδαία αυξανόμενων ενεργειακών αναγκών της χώρας και στην απεξάρτησή της από το ρωσικό και ιρανικό φυσικό αέριο.

Για την πραγματοποίηση του η Τουρκία έχει συνάψει μια σειρά από διεθνείς συμφωνίες, με σημαντικότερες τις συμφωνίες με Ρωσία, Ιαπωνία, Γαλλία και Κίνα. Αφορούν στην απόκτηση τεχνολογίας και τεχνογνωσίας που καλύπτει ολόκληρο τον κύκλο πυρηνικού καυσίμου (*nuclear fuel cycle*).

Είναι αξιοσημείωτο, ότι στις πυρηνικές συμφωνίες της Τουρκίας με την Ρωσία και την Ιαπωνία σχετικά με τις μελλοντικές εγκαταστάσεις πυρηνικών αντιδραστήρων στο *Akkuyu* και στην *Sinop* αντίστοιχα, υπάρχει μια επίμαχη πρόβλεψη. Αυτή αφορά στην απόκτηση ικανότητας για παραγωγή και επεξεργασία πυρηνικών καυσίμων (*Uranium enrichment* και *Plutonium production through reprocessing*) και περιελήφθηκε στις συμφωνίες μετά από προσωπική επιμονή του προέδρου *Erdogan*, ιδιαίτερα απέναντι στον Ιάπωνα πρωθυπουργό *Abe*.

Οι συγκεκριμένες δραστηριότητες του πυρηνικού κύκλου, σαν μέρος ενός ειρηνικού πυρηνικού προγράμματος, δεν απαγορεύονται από το ισχύον διεθνές νομικό καθεστώς της ΝΡΤ (*Nuclear Non-Proliferation Treaty*). Θεωρούνται όμως γενικότερα ως η αχίλλειος πτέρνα της εν λόγω συνθήκης, διότι αποτελούν την καθοριστική προϋπόθεση για την κατασκευή πυρηνικών όπλων. Εξ αυτού του λόγου έχει συμφωνηθεί άτυπα μεταξύ των μεγάλων παρόχων πυρηνικής τεχνολογίας, να μην συμπεριλαμβάνονται σχετικές προβλέψεις στις πυρηνικές συμφωνίες τους με τρίτους.

Υπενθυμίζεται, ότι η εκτροπή ενός ελεγχόμενου προγράμματος ειρηνικών εφαρμογών της πυρηνικής ενέργειας και η ξαφνική απόρριψη διεθνούς ελέγχου (“break-out”), υπήρξε η στρατηγική κίνηση της Βόρειας Κορέας το 2003. Ο φόβος επανάληψης της ίδιας στρατηγικής από το Ιράν δημιούργησε ουσιαστικά το 2006 την ομώνυμη Πυρηνική Κρίση που αισίως κατέληξε στην συμφωνία των 5+1 ισχυρών με το Ιράν, τον Ιούλιο του 2015.

Ο πυρηνικός παράγοντας στις διεθνείς σχέσεις της Τουρκίας

Ακριβώς ο ίδιος φόβος, δηλαδή η δυνατότητα δημιουργίας στρατιωτικής διάστασης (*possible military dimension*) στο ειρηνικό πυρηνικό πρόγραμμα της Τουρκίας, έχει τελικά δημιουργήσει σχετικές διεθνείς ανησυχίες.

Ένα επιπλέον ανησυχητικό γεγονός, σύμφωνα με τους ειδικούς, είναι το Τουρκικό πρόγραμμα ανάπτυξης πυραύλων μεσαίου βεληνεκούς. Οι πύραυλοι αυτοί, λόγω της χαμηλής ακρίβειας και του μεγάλου ωφέλιμου φορτίου τους, θεωρούνται κατάλληλοι μόνο για μεταφορά όπλων μαζικής καταστροφής.

Μία διαφορετική αλλά επιπρόσθετη πυρηνική εκκρεμότητα είναι η τύχη των αμερικανικών πυρηνικών όπλων του *Incirlik*. Μετά το αποτυχόν πραξικόπημα της 15ης Ιουλίου 2016 αναδεικνύεται από τις ΗΠΑ το θέμα απομάκρυνσής τους από την Τουρκία. Θεωρείται ότι αποτελούν ένα επικίνδυνο οπλοστάσιο σε έναν άκρως ευάλωτο χώρο, με κινδύνους περισσότερους από τα οφέλη. Αντίθετα η θέση της Τουρκίας, τουλάχιστον μέχρι την 15η Ιουλίου, ήταν ότι η ύπαρξη των αμερικανικών πυρηνικών όπλων στην χώρα αποτελεί αποτρεπτικό παράγοντα για απόκτηση ή χρήση πυρηνικών όπλων εναντίον της από γειτονικές χώρες.

Σημειώνεται ότι για την απομάκρυνσή τους από την Τουρκία απαιτείται η συναίνεση του NATO, άρα και της Άγκυρας. Η προϋπόθεση αυτή καθιστά προβληματική και καθόλα ριψοκίνδυνη μια μονομερή απόφαση απομάκρυνσής τους.

Τέλος, θα πρέπει να αναφερθεί η ιστορική αλήθεια ότι «η στρατηγική ισχύς ενός πυρηνικού όπλου, δεν απορρέει αποκλειστικά από την κατοχή του, αλλά και από την υποψία κατοχής ή δυνατότητας κατασκευής του (*possible nuclear capability*)». Την αλήθεια αυτή οφείλουν φυσικά να γνωρίζουν οι “αρμόδιοι”, αλλά κυρίως υποχρεούνται να την εκτιμούν σωστά. Διότι κατά κανόνα, μια εξωπραγματική αξιολόγηση απειλής (*unrealistic threat assessment*) μπορεί, με τον έναν ή άλλο τρόπο, να λειτουργεί ως “μπαμπούλας” στον σχεδιασμό της εξωτερικής πολιτικής και εθνικής ασφάλειας, με ό,τι αυτό συνεπάγεται.

(1) ‘Strategy Reports’ 7.3.2010: “Η Ελλάδα απέναντι σε μια πυρηνική Τουρκία” ref: a 2008 USA Congress Report, on Turkey’s next 10 years achievement (προέβλεπε την στρατιωτική πυρηνικοποίηση της Τουρκίας εντός μιας δεκαετίας).

(2) Ο Hans Rühle, πρώην επικεφαλής του επιτελείου στρατηγικού σχεδιασμού του γερμανικού Υπουργείου Άμυνας, έχει δημοσιοποιήσει σχετικές γερμανικές ανησυχίες:

- “Die Welt” 22.9.2014: “Arbeitet die Türkei heimlich an der Atombombe?“, και

- “The National Interest” 28.9.2015: “Is Turkey Working on Nuclear Weapons? “.

(3) Στον διεθνή χώρο των εμπειρογνομόνων υπάρχει η εκτίμηση ότι η Τουρκία υπήρξε ο 4^{ος}, μέχρι σήμερα άγνωστος, μεγάλος πελάτης του Δρα A. Q. Khan, πατέρα της Πακιστανικής Ατομικής βόμβας, μαζί με το Ιράν, τη Βόρεια Κορέα και τη Λιβύη.

Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής & Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ)

Λεωφ. Βασιλ. Σοφίας 49, 10676 Αθήνα | Τηλ. +30 210 7257 110 | Fax +30 210 7257 114 | E-mail eliamep@eliamep.gr

Το ΕΛΙΑΜΕΠ δεν υιοθετεί ως ίδρυμα πολιτικές θέσεις. Καταβάλλει μάλιστα προσπάθεια να παρουσιάζονται στα πλαίσια των εκδηλώσεών του και στο μέτρο του δυνατού όλες οι υπάρχουσες απόψεις. Υπό το πρίσμα αυτό, οι αναλύσεις και οι γνώμες που δημοσιεύονται στις σειρές του θα πρέπει να αποδίδονται αποκλειστικά στους συγγραφείς και να μην θεωρείται ότι αντιπροσωπεύουν απαραίτητα τις απόψεις του Ιδρύματος..

Μάθετε περισσότερα για το έργο μας - Επισκεφθείτε τον ιστότοπο www.eliamep.gr/en

Αν επιθυμείτε να διαγραφείτε από τη λίστα παραληπτών προωθείστε κενό μήνυμα στην ηλεκτρονική διεύθυνση unsubscribe@eliamep.gr